

Соломії Павличко «Основи», 2004. – С. 6–7.

8. Ткаченко Б. Нарис української стилістики / Б. Ткаченко ; за ред. Л. Булаховського . – Харків, 1930. – Лекція I. – С. 1–20, Лекція II – С. 1–19, Лекція III – С. 1–21, Лекція IV – С. 1–17, Лекція V – С. 1–18.

9. Шевельов Ю. Портрети українських мовознавців / Ю. Шевельов. – К. : Вид. дім «КМ Академія», 2002. – 131 с.

УДК 81'25

Ю. О. Шепель

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

**Особливості перекладу ліричних творів Лесі Українки М. Комісаровою
(щодо поетичного відлуння долі у творчості Лесі Українки)**

Шепель Ю. О. Особливості перекладу ліричних творів Лесі Українки М. Комісаровою (щодо поетичного відлуння долі у творчості Лесі Українки). Стаття присвячена дослідженню однієї з актуальних у мовознавстві та літературознавстві тем – перекладу поетичної спадщини Лесі Українки М. Комісаровою. Запропонований у статті підхід до перекладу художніх творів, які відображають мовно-художні особливості творчої манери поетеси, може застосовуватися у відтворенні художніх засобів інших поетів та письменників.

Ключові слова: перекладність, неперекладність, мова перекладу, художній переклад, дескриптори, аналог, еквівалент.

Шепель Ю. А. Особенности перевода лирических произведений Леси Украинки М. Комиссаровой (о поэтическом отголоске судьбы в лирике Леси Украинки).

Статья посвящена исследованию одной из актуальных в языкознании и литературоведении тем – перевода поэтического наследия Леси Украинки М. Комиссаровой. Предложенный в статье подход к переводу произведений, отражающих культурно-художественные особенности творческой манеры поэтессы, может применяться в воспроизведении художественных средств других поэтов и писателей.

Ключевые слова: переводимость, непереводимость, язык перевода, художественный перевод, дескрипторы, аналог, эквивалент.

Shepel Yu. A. Lesya Ukrainka's lyrical works peculiarities of translation by M. Komissarova (concerning the poetic echo of fate in Lesya Ukrainka's lyrics). The article is devoted to the study one of the topics that are topical in linguistics and literary criticism — the translation of the poetic heritage of Lesya Ukrainka by M. Komissarova. Proposed in the article approaches to the translation of works that reflect the cultural and artistic features of the creative manner of the poetess, can be used in the reproduction of artistic means of other poets and writers. The relevance of the article is that the issues of translation transformations, with the help of which it is possible to make the transition from original units to translation units, have recently attracted the attention of domestic, foreign literary critics and translators. Translational transformations can not do without language units that have both a content plan and an expression plan, are of a formal and semantic character, transforming both the form and the meaning of the original units.

The aim of the article is to present the cultural and artistic features of L. Ukrainka's creativity and determine the level of preservation of the author's concept in the translation of her poetry, the reproduction of artistic and visual means, intramontext connections and imagery. The object of the study is the poetry of Lesya Ukrainka. The subject of the analysis is the peculiarities of translating Lesya Ukrainka's poetic works into Russian.

Keywords: rewrite, untranslatability, language of translation, artistic translation, descriptors, analogue, equivalent.

Постановка проблеми. Твори Лесі Українки перекладені на десятки мов народів світу. Найбільшим є російськомовний перекладацький доробок Лесі Українки. Твори Лесі Українки, хоч і з великими перервами, публікувалися неодноразово (всього досі виявлено 28 джерел, в яких надруковано 134 твори письменниці, в тому числі поезії і драматичні поеми). Деякі твори Лесі Українки мають по декілька версій («Contra Spem Spero!», «Надія», цикл «Сім струн», «Слово, чому ти не твердая криця», «Лісова пісня», «Вавилонський полон», «Бояриня» та цикл інтимної лірики).

Поетичним словом Лесі Українки цікавились

англійські, канадські, американські перекладачі К. Е. Б. Робертс, П. Канді, В. Кіркконел, Р. Лайвсей, В. Річ, а також українці, які народились чи жили в англomовних країнах, серед них К. Г. Андрушин, Дж. Вір, О. Івах, М. Скрипник, Р. Стойко-Лозинська [3:8]. Розглядаючи історію перекладів творів Лесі Українки, можна стверджувати, що вони є прикладом зовнішнього контакту, оскільки виконували тільки інформативну функцію.

Для вітчизняної філології важливим виявляється не лише художній переклад українською мовою російських авторів, а й переклад українського художнього слова різними мовами. Вимогою нашого часу є комплексна асиміляція знань. Отож, перекладознавство,

зокрема його методологія, може успішно розвиватись за умови широкого використання здобутків інших наук, зокрема, когнітивістики, семіотики, текстології, культурології, лінгвокультурології, етнолінгвокультурології та ін.

Аналізом творів поетеси переймалися М. Зеров, Б. Якубський, М. Драй-Хмара, П. Рупін, С. Ненадкевич, О. Білецький, О. Дейч, О. Прокоф'єв, М. Деркач. Переклад російською мовою здійснювали М. Комісарова, А. Антокольський, В. Звягінцева, С. Маршак, Вс. Рождественський, О. Благініна, М. Зенкевич, О. Дейч та ін. [1:57].

Обрана тема вважається **актуальною**, оскільки творчість Лесі Українки та питання перекладацьких трансформацій, за допомогою яких можна здійснити перехід від одиниць оригіналу до одиниць перекладу, останнім часом привертає увагу вітчизняних, зарубіжних літературознавців та перекладачів. Адже, перекладацькі трансформації не обходяться без мовних одиниць, що мають як план змісту, так і план вираження, носять формально-семантичний характер, перетворюючи як форму, так і значення вихідних одиниць.

Метою статті є виклад мовно-художніх особливостей творчості Л. Українки та визначення рівня збереження авторської концепції при перекладі її поезії, відтворення художньо-зображувальних засобів, внутрішньотекстових зв'язків та образності. **Об'єктом дослідження** є поезія Лесі Українки. **Предметом дослідження** – особливості перекладу поетичних творів Лесі Українки російською мовою.

Виклад основного матеріалу. Марія Комісарова не перший провідник російських читачів на шляху до творів Лесі Українки: низка поезій, нею обраних, було озвучено російською раніше (пор.: «*Contra spem spego*» – принаймні чотири рази [2:30]). Але при цьому перекладачка обирає особистий шлях, зберігаючи власне бачення засобів перенесення Лесиних образів та ідей на російськомовний ґрунт, свідченням чого можуть стати деякі її формальні підступи, яких вдалося уникнути іншим перекладачам

(наприклад, у циклі «Сім струн» у перекладі Марії Комісарової не збережено відповідності назв поезій, як-от назви нот, їхні перші склади, відповідності, які ми можемо спостерігати в ранньому перекладі циклу, здійсненому Р. Мінкусом [3:17]).

Найперше, що привертає увагу дослідників перекладів Марії Комісарової із Лесі Українки, – це передача метрики оригіналу. Як відомо, в російській ліриці найчастіше використовуються висхідні, ямбічні ритми, в той час як хорей чи дактиль, втім, як і всі трискладові розміри, рідковживані [5:20]. Це стало наслідком загального ямбічного характеру російської мови; попри те, що окремо взяті російські слова мають переважаючу трохеїчну тенденцію, тобто в переважній більшості двоскладових слів наголошеним виявляється перший склад, а у мовленні цим словам, як правило, передують ненаголошені прийменники, сполучники, або ж ненаголошені склади попередніх слів [4:254]. Утім, зауважу, що йдеться лише про домінуючу тенденцію; серед найбільш поширених зразків російського метра Т. Онішук наводить ямб, трохей, дактиль, амфібрахій, анапест [9:213] – усі (ані більше, ані менше) розміри, використані в поезіях Лесі Українки.

У той самий час серед перекладачів поезії усталеною є думка, що український і російський віршовий рядок у перекладі повинен обов'язково подовжуватись, а хорей або ямб мають бути замінені якоюсь із трискладових стоп. На думку перекладознавців, «це переконання ґрунтується не на справжньому співвідношенні двох різномовних поетик, а на існуючій традиції перекладу, а вона, ніде правди діти, далеко не завжди обирає той шлях, який найважчий» [8:93]. До честі Марії Комісарової, перекладачка намагається дотриматись віршового розміру оригіналу в своїх перекладах: усі трискладові розміри передаються їхніми відповідниками, як і майже всі двоскладові. Лише в деяких випадках перекладач звертається до перекладацької традиції, що наявно представлено в перекладі вірша «Як дитиною, бувало...»:

М. Комісарова
*В ребячестве, бывало
Упаду, себе я на беду
Хоть сердце боль рвала
Я тихо вставала.
«Что, болит?» – меня спросили
Но не признавалась я –
Была гордичкой, –
Чтобы не плакать, я смеялась.
А теперь, когда для меня
Шуткой злой окончилась драма
И вот-вот сорваться должна*

Л. Українка
*Як дитиною, бувало,
Упаду, собі на лихо,
То хоч в серце біль доходив,
Я собі вставала тихо.
«Що, болить?» – мене питали
Але я не признавалась –
Я була малою горда, –
Щоб не плакать, я сміялась.
А тепер, коли для мене
Жартом злим кінчиться драма
І от-от зірватись має*

*Злобная эпиграмма, –
Беспощадному оружию смеха
Я боюсь поддаваться
И, забыв детскую гордость
Я плачу, чтобы не смеяться.*
[12:93]

Отож, у перекладі спостерігаємо поєднання хорейчних та ямбічних віршів, а якщо точніше – перехід від перших, менш характерних для російськомовної поезії, до других (в оригіналі

М. Комісарова
*Кто не жил посреди бури,
тот цены не знает силе
тот не знает, как человеку
борьба и труд милы.
Кто не жил посреди бури,
не поймет печали бессилия,
тот не знает всей муки
ненавистного безделья.
Как завидовала людям,
не знающим отдыха,
пока их нечеловеческая усталость
с ног не свалит на часок!...*
[12:120]

На деякі міркування, пов'язані з ритмом та римами поезій Лесі Українки та їх передачею в перекладах Марії Комісарової, наштовхують особливості клаузул у деяких віршах української поетеси. В цьому випадку не можемо вести мову про ритм та рими відокремлено. Безперечно, добір клаузул різних видів у рамках окремої поезії додає штрихів до ритмічного її рисунка. Втім, перекладацька традиція не підходить до передачі клауз буквально: не існує перекладацьких норм, які б зобов'язували жіночу риму передавати лише жіночою, чоловічу – лише чоловічою і т. ін.; більше того, перекладач виходить із морфологічних особливостей та акцентологічних норм тієї мови, якою здійснюється переклад. Та

М. Комісарова
*Натура – матушка моя! я на твоём лоне
Детскими радостями и горем делилась,
И матерью тебя я искренне звала,
Благодарила я тебя смиренно.
Ты искру Божью зажгла в моей груди;
Надежда, – ей же первую песню я спела, –
Мне звездой путеводительной была,
И с ней добро я буду искать в краях далеких.
Когда услышу я, что луч угасает
Надежды милой, – тогда,
Натура матушка,
Прими мое сердечко исстрадавшееся,
И луч новой жизни пусть ему сияет!*
[12:115].

*Гостра, злобна епіграма, –
Беспощадній зброї сміху
Я боюся піддаватись,
І, забувши давню гордість,
Плачу я, щоб не сміятись.*
[13:59]

хорейчний розмір є наскрізним). Так само хорей перетворено на ямб у перекладі вірша «Епілог»: [10:16].

Л. Українка
*Хто не жив посеред бурі,
той ціни не знає сили,
той не знає, як людині
боротьба і праця милі.
Хто не жив посеред бурі,
не збагне журби безсилля,
той не знає всієї муки
примусового безділля.
Як я заздрила тим людям,
що не мали відпочинку,
поки їх нелюдська втома
з ніг валила на часинку!...*
[13:63]

поза тим, якщо в окремих віршах Лесі Українки спостерігаємо наскрізну «жіночність» рими, важко не погодитись з тим, що цей прийом спрямований на досягнення певного стилістичного ефекту: скажімо, як у віршах «Завітання», «До натури», «На давній мотив», «Епілог» та ін. (такий прийом для прикладу часто спостерігається в загалом нечисленній римованій силаботоніці Віслави Шимборської). І там, де перекладачка чуттєво ставиться до авторського добору клауз, експресивний ефект перекладу значно наближається до стилістичних особливостей ритму оригіналу [11:15].

Розглянемо особливості перекладу віршів «До натури» та «Завітання»:

Л. Українка
*Натуро-матінко! я на твоєму лоні
Дитячі радощі і горе виливала,
І матір'ю тебе я щиро звала,
З подякою складаючи долоні.
Ти іскру божю збудила в моїх грудях;
Надія, – їй же першу пісню я співала, –
Мені провідною зорею стала,
І з нею буду я добра шукати в людях.
Коли ж почую я, що промінь погасе
Надії милої, – тоді, Натуро-ненько,
Прийми моє знебулеє серденько,
І проміння нове нехай йому засяє!*
[13:51].

Щодо фонетичних особливостей лірики Лесі Українки та її російського відповідника в перекладі Марії Комісарової, можна зафіксувати загалом дуже нечасту, але довершену практику

М. Комісарова

*В темную бессонную ночь,
в преддверье рассвета,
Мне странное видение явилось:
Темно-красное зарево,
будто отблеск пожара,
Беду веющующий,
темноту ночи раздвинул...
И волновала в воздухе,
как море в ненастье...*
[12:132].

Отож, рядок *В темну бессонную ніч, в передсвітнюю чорну годину* звучить російською як *В темную бессонную ночь, в преддверье рассвета* – досконалий зразок вирішення непростого перекладацького завдання. Наступний приклад можна розглядати в контексті як алітерації, так і ономапої: аналізуючи в цьому аспекті одну з поезій «Завітання» Лесі Українки. Приклад аналогічного звуконаслідування з вірша «Завітання» Лесі Українки значно багатший: один лише рядок поезії містить п'ять звуків [в], причому в подібному змістовому контексті! Проте головне – їхню стилістичну функцію адекватно відтворено в перекладі: відповідником рядка *І хвилювала в повітрі, як море в негоду* виступає *И*

М. Комісарова

*Расстаемся надолго мы с тобой!
Останешься ты в одиночестве немом,
А я в печали буду пребывать...*
[12: 68].

Більшість творів, присвячених С. Мержинському, Леся Українка за життя не друкувала, вони зберігалися у родинному архіві Косачів. Леся заповідала покласти в домовину своє потаємне, особисте. Лише у 1947 році ці вірші були опубліковані у Львові дослідницею творчості письменниці Марією Деркач у книзі «Леся Українка. Неопубліковані твори». Вперше тут з'явиться і портрет С. К. Мержинського та інші

М. Комісарова

*Моя любовь – погибель для тебя:
Ты, как будто дуб неодолимый высок и крепок
Я же, как будто плющ поникший и
безрадостный,
Плюща объятия губят силу дуба*
[12: 28].

У присвячених Мержинському віршах «Ти не

алітерації. І там, де вона найбільш помітна, перекладачці вдається скерувати сприятливі в плані алітерації лексичні ресурси російської мови в належне русло.

Л. Українка

*В темну бессонную ніч,
в передсвітнюю чорну годину,
Втомленим очам моїм вельми
дивна поява з'явилась:
Темно-червонеє світло,
неначе той одблиск пожежі,
Лихо віщуючий, темряву
ночі розсунув...
І хвилювала в повітрі,
як море в негоду...*
[13:54].

волновала в воздухе, как море в ненастье.

Особисте життя Лесі Українки складалося драматично. Веселу жваву дівчинку, танцюристку і щебетушку раптом вразила тяжка недуга – туберкульоз кісток. Своєму дядькові Михайлу Драгоманову вона писала: «Мені часом здається, що з мене вийшов далеко кращий музикант, ніж поет, та тільки біда, що «натура мені утяла кепський жарт...» [8:92]. У елегії «До мого фортепіано» персоніфікований образ музичного інструмента. До нього поетеса звертається як до давнього друга.

М. Комісарова в перекладі відтворила відчуття тривоги, жалю і розпачу героїні ліричного твору:

Л. Українка

*Розстаємося надовго ми с тобою!
Зостанешся ти в самоті німій,
А я не матиму де дітися з журбою...*
[13: 84].

матеріали, що розкривали цю драматичну сторінку життя Лесі Українки і стали цінними документами для з'ясування генези багатьох творів письменниці.

В інтимній ліриці поетеси часто фігурує образ плюща. Так, наприклад, у «Відповіді» маємо строфу, яку досить проникливо переклала М. Комісарова:

Л. Українка

*Моє кохання – то для тебе зуба:
Ти, наче дуб високий та міцний,
Я ж, наче плющ похилений та смутний,
Плюща обійми гублять силу дуба*
[13: 84].

хотів мене взять...» та «Хотіла б я тебе, мов плющ,

обняти...» знову з'являється плющ. Плющ і руїна. Вони взаємно підтримують один одного. М. Комісарова при перекладі вірша відтворює

М. Комісарова
*Им хорошо вдвоем, – как нам с тобой, –
Настанет день – рассыплется руина, –
Плющ спрячется под ней.
Зачем жить одному?*
[12:76].

Отак, шукаючи засобів для вираження найдорожчого – своєї великої самовідданої любові до С. Мержинського, поетеса звернулася до образу

М. Комісарова
*Плющ покрывает листвою все щели
И каждую рану корнем раздирает,
Солнце обогрело печальную руину
В его росе блестят на ней лучи.*
[12:128].

М. Комісарова у перекладі використовує нейтральні з погляду експресивності відповідники: *листва – лист, корні – коріння, сонце – сонце*. У плані загального розвитку «ліричної драми» поезія «Хотіла б я тебе, мов плющ, обняти...» має важливе композиційне значення. Вона, по-перше, знімає надзвичайну емоційну напругу, створену двома попередніми віршами, і, по-друге,

М. Комісарова
*Скажи мне, мой милый, куда мои слезы девались?
То ли они, как вешние дожди, все уже истекли?
А может они разошлись в осеннем тумане
И висят надо мной, словно тучи грозовые?*
[12: 261]

Перекладачку відзначає відсутність прагнення до буквальної передачі авторських епітетів, її більше переймає збереження їх експресивної функції. З цієї причини *хмари важкі, нерухомі* передаються у перекладі російською мовою як *тучи грозовые*, а *літні дощі – вешние дожди*.

М. Комісарова
*В роце далекой, в пышной дубраве,
Цветы граната пылкового цветут,
Как поцелуи горячие на устах
Стремятся встретиться с другими горячими
поцелуями рубиновых уст...
... Спи, мое сердце! пусть там в роце
Цветы граната пылкового цветут ...*
[12: 211]

емоційне поєднання і взаємозв'язок позитивних та негативних асоціацій, які викликають слова *плющ і руїна*:

Л. Українка
*Им добре так у двоих, – як нам з тобою, –
А прийде час розсипатись руїні, –
Нехай вона плюща сховає під собою.
Навіщо здався плющ у самотині?*
[13:99].

плюща. М. Комісарова відтворює у перекладі альтруїстичний порив героїні зробити послугу своєму товаришеві [7: 201].

Л. Українка
*Плющ укриває листом усі щілини,
I в кожную рану запуска коріння,
Сонце стає для смутної руїни,
В його росі блищить на ній проміння.*
[13:82].

відновлює мотив надії.

Спокійніше, але досить сильно звучить лірична мініатюра «Скажи мені, мій любий, куди мої сльози поділись?». М. Комісаровій у російському перекладі вдалося відобразити той важкий стан сердечної зажури, коли людина не в змозі навіть плакати:

Л. Українка
*Скажи мені, мій любий, куди мої сльози
поділись?
Чи то вони всі вже, мов літні дощі,
розточились?
Чи може вони розійшлися в осіннім тумані
I висять тепер надо мною, мов хмари важкі,
нерухомі? [13:147]*

Поезія «В гаю далекім, в гущавині пишній» хронологічно й по суті кладе початок творенню високо поетичних наснажених глибоким змістом образів для вираження суті і характеру відносин Лесі Українки з С. Мержинським. Бентежний стан душі майстерно відтворено в вірші «Імпровізація» 1897 року.

Л. Українка
*В гаю далекім, в гущавині пишній,
Квіти гранати палкі розцвітають,
Мов поцілунки палкі на устах
Иным палким поцілункам назустріч,
Мов поцілунки рубиновых вуст...
Спи, мое сердце! нехай там у гаю
Квіти гранати палкі розцвітуть...*
[13: 69]

М. Комісарова у перекладі замінює дієслова недійсного способу на дійсний: *цветут – розцвітуть*. Перекладач відтворює емоції ліричного героя, який прагне того, що наявно йому не під силу: хоче приспати серце, яке пробуджується до кохання. Художній ефект досягається аналогічністю доказів: довкола все живе коханням: дерева і квіти нагадують стосунки закоханих, навіть «темний камінь і той освіжається посмішкою на пестоці «білявої хвилечки», – тільки серце поетеси мусить спати: *...Спи, моє серце! пусть там в роце / Цветы граната пылкого цветут ... – Спи, моє серце! / Нехай там у гаю / Квіти гранати палкі розцвітають...*

Прекрасна за змістом і формою «Східна мелодія», навіяна Лесі Українці від'їздом С. Мержинського з Ялти. Присвячена С. Мержинському лірика розкриває перед нами глибоку душевну драму Лесі Українки. Також можна вважати, що поетеса малює світ живої природи, що, подібно людині, відчуває снагу до

кохання, прагне зазнавати любовних утіх. Квіти граната – «*мов поцілунки рубінових вуст*», подихи вітру в лаврових заростях – «*наче зітхання нагі*», розквітла магнолія схиляється до красеня кипариса «*як молода до свого нареченого*», рухлива «*хвилечка*» несе коханому каменю «*пестоці, лобоці, сяєво срібнеє*». Поетеса вказує на природу як на збудник сердечного непокою, але читач повинен розуміти це глибше: таке хвилююче сприйняття природи є похідним, воно лише відбиває напружений стан закоханої особи. Як зауважує поетеса, одна лише поява розквітлих у серці героя любовних почуттів не вичерпує змісту вірша. Йдеться також про принципи дій, про характер відносин між закоханими, про саму сутність кохання. Світ природи дає поетесі повні аналогії до різномірних людських взаємин. Героїня твору не завершує вибір, але увага акцентується на тому, що любовні сторони лише тоді мають сенс, коли вони взаємно необхідні, збагачують, а не окрадають душу.

М. Комісарова

*Горы багрянцем кровавым вспыхнувшие
С лучами солнца западным прощаясь,
Так мое сердце горечью горело,
С милым, любимым моим расставаясь.
Где-то над морем, над волнами синими
Вьются, безустали чайки белые.
Где тебя должны искать в неизвестности,
Милый мой, думы мои быстрокрылые?
Разные нас моря колышают,
Между нами страны другие...
Что же разлучило нас? Волна противная.
Аль туманы морские пенные?
Весла, руль и паруса могучие
Могут бороться с каждой волной.
Ясный свет, на мачте зажженный,
Светит звездой во тьме победной.
У себя на башне огонь зажгла я,
Дорогой, твоего возвращения жду,
Пусть он осветит на море дорожечку,
Чтобы не сбился ты, милый, с пути.
Свет мой! буду тебя дожидаться,
В черною фереджюю укрытая,
Посажу кипарисовую веточку,
Будет ежедневно она слезами орошаться.
А как вернешься, я покажу тебе
Тот кипарис мой в садике,
Поднимется он над всеми минаретами
В крае этом, на мечети богатом.
[12: 146]*

Як бачимо, М. Комісарова вдало відтворила вірш орієнтальним серпанком, дотрималась локалізації усієї системи троп. Переміщений з образу «чайок» на образ «мрій» епітет «*быстрокрылые*» – «*бистрокриллі*» метафоризується, живописує складне і

Л. Українка

*Гори багрянцем кривавим спалахнули,
З промінням сонця західним прощаючись,
Так моє серце жалем загорілося,
З милим, коханим моїм розлучаючись.
Геть понад морем, над хвилями синими
В'ються, не спиняться часчки білії.
Де тебе мають шукати на безвісті,
Милий мій, думи мої бистрокриллі?
Різні тепер нас моря заколихують,
Помежи нами країни просторії...
Що ж розлучило нас? Хвиля противная.
А чи тумани морські непрозорії?
Весла, стерно і вітрила могутні
Можуть боротися з хвилею кожною.
Ясне світло, на щоглі запалене,
Світить зорею у тьмі переможною.
В себе на вежі вогонь запалила я,
Любий, твого воріття дождисяючись,
Хай він просвітить по морю доріженьку,
Щоб не зблудив ти, з чужини вертаючись.
Світе мій! буду тебе дожидатися,
В чорну, смутну фереджію повитая,
І посаджу кипарисову гілочку,
Буде щодня вона слізьми политая.
А як повернешся, я покажу тобі
Той кипарис мій в садочку квітчатому,
Здійметься він над всіма минаретами
В краї сьому, на мечеті багатому.
[13: 69–70]*

багатогранне поняття. Перекладач передає забарвлені в місцевий колорит окремі деталі обстановки та побуту.

Висновки. Лірика Лесі Українки, всуціль метафористична, глибоко закорінена в традиції українського писаного й мовленого красного

слова, проте прозора з погляду загальнолюдської проблематики, надихнула Марію Комісарову на перекладацьку працю високого рівня майстерності [6:12].

Внесок, зроблений Марією Комісаровою в справі перекладу класичної спадщини Лесі Українки – один із найвагоміших у царині поетичної інтерпретації творів письменниці російською мовою.

Отак, творчість Л. Українки як письменниці-реалістки має велику вагу в історії інтимної лірики. З-під її пера, крім інтимної лірики, вийшли

історико-популярні, літературно-критичні статті, етнографічні дослідження. Саме це привернуло увагу М. Комісарової, яка переклала твори Лесі Українки, присвячені С. Мержинському. М. Комісарова передала у перекладах сум героїні ліричних поезій за коханим, яка не піддалася розлуці, не похилилася. Та попри всі життєві негаразди, у багатьох ліричних творах головним образом виступає молода дівчина, яка сприймає життя як провесну, а в її душі весняна сила грає і звучить чарівна музика.

Література

1. Аврахов Г. Художня майстерність Лесі Українки-лірика / Г. Аврахов. — К., 1984. — 245 с.
2. Бабишкін О. У мандрівку століть: Слово про Лесю Українку / О. Бабишкін. — К., 1971. — 123 с.
3. Боговін О. Специфіка інтерпретації поетичного пейзажу у перекладному тексті / О. Боговін // Слово і Час. — 2009. — № 11. — С.15—19.
4. Байбурін О. Ю. Прометееві діти / О. Ю. Байбурін // Вибр. праці. — К., 1992. — 247 с.
5. Вишневецька Н. О. Лірика Лесі Українки. Текстологічне дослідження / Н. О. Вишневецька. — К. : Наукова думка, 1976. — 50 с.
6. Драч І. Слово про Лесю / І. Драч // Духовний меч: літ.-крит. статті та есе. — К., 1983. — 58 с.
7. Костенко Л. Поет, що ішов слідами гігантів / Л. Костенко // Леся Українка. Драматичні твори. — К., 1989. — 115 с.
8. Любченко Т. Н. Практичні підходи до перекладу / Т. Н. Любченко // Теорія і практика перекладу. — К., 1991. — Вип. 17. — С. 89—97.
9. Оніщук Т. Наголошення непохідних прикметників у поезії Лесі Українки / Т. Оніщук // Проблеми гуманітарних наук : Наукові записки ДДПУ. — Дрогобич, 2003. — Вип. 12. — 233 с.
10. Спрішевецька В. В. Наголошення прикметників в поезії Лесі Українки / В. В. Спрішевецька // Мовознавство. — 2000. — № 1. — С.12—17.
11. Шаховський С. Леся Українка: Критико-біографічний нарис / С. Шаховський. — К., 1971.

Ілюстративний матеріал

12. Украинка Л. Лесная песня : Лирика и драматические произведения : Пер. с укр. / Л. Украинка / Сост. Евг. Дейч; Вступит. статья Ал. Дейча. — М. : Худож. лит. — 1988. — 399 с.
13. Українка Леся. Неопубліковані твори / Л. Українка. — Л., 1987. — 578 с.